

Pericopa Devarim și Tiș'a BeAv – Distrugerea Templului și mițvaua de a se aminti 5782

וישׁר לך לומר לך שׁתמיד תזכור את יציאת מצרים
ביום הזה ויאמר לך ה' ואמרת לאמיתך כעשׂה לי ה' ואת
אמיתך תזכור ואת יציאת מצרים תזכור

Dacă te voi uita, o Ierusalim, mâna mea dreaptă să-și uite îndemânarea. Să mi se lipească limba de cerul gurii dacă numi voi aduce aminte de tine (Tehilim/Psalmi 137:5-6).

În cărțile de Tanach și mai ales în cele de Tora, se repetă constant nevoia de a ține minte, a nu uita evenimente din trecut, fie ca un procedeu religios, fie ca un component important în crearea identității evreiești. Rădăcina ebraică ZCHR זָכַר, a ține minte, se află în Tora de aproape 100 de ori, iar în tot Tanachul peste 170 de ori. Mițvaua cea mai evidentă din tot Tanachul este cel de „a ține minte, a se aminti, a nu uita”. Toraua ne poruncește: „Adu-ți aminte ce ți-a făcut Amalek” (Devarim/Deuteronom 25:17); „Amintește-ți să ții ziua de Șabat ca să-l sfintești” (Șmot/Exod 20:8). Dar cea mai esențială mițva de amintire din Tora este cea legată de ieșirea din Egipt. Așa a scris marele înțelept Maharal din Praga (Cehia, sec. 16): „Am văzut că Toraua a pus ieșirea din Egipt temelia temeliilor și sursa la toate. Multe mițvot au

venit pentru această ieșire și ele au consolidat aceste temelii ca ele să nu se prăbușească pe veci” (Mahalal, Puterile lui HAȘEM, cap. 3).

Unul dintre componentele indispensabile ale mițvaei de amintire este bineînțeles transmiterea amintirii-memoriei generațiilor viitoare. De aceea nu este de mirare porunca Toraei „Și în ziua aceea să-i spui fiului tău” (Șmot/Exod 13:8). Aici se adaugă și mițvaua din Mișna, tractatul Pesahim 10:5: „În orice generație este datoria fiecăruia să-și închipuie cum el însuși a ieșit din Egipt”.

După distrugerea Templului din Ierusalim care era centrul existenței poporului evreu, s-a mai adăugat încă o mițva de amintire și anume să ținem minte esența Templului și munca care se făcea acolo și să îndolieze distrugerea lui. Această mițva vine în locul ritualului care se ținea în Templu. Din această cauză, în locul acelor mițvot care erau îndeplinite în Templu și care nu mai puteau fi împlinite, au venit mițvot noi care aminteau pe acelea din Templu. Așa au venit rugăciunile în locul jertfelor. În felul acesta s-a menținut poziția centrală a Templului în percepția poporului, iar distrugerea a putut fi considerată un eveniment crucial în viața acestei națiuni și component indispensabil în conștiința istorică colectivă al poporului și la consolidarea identității naționale în diferitele colțuri ale exilului. Hazal, acei înțelepți de la care noi nu încetăm să învățăm, au știut să stabilească amintirea-memoria Templului, ori prin mărturii inedite ale evenimentelor legate de el în Mișna, ori prin crearea vieții evreiești așa ca să păstreze amintirea Templului din Ierusalim.

Înțelepții au creat semne – *simanim* סימנים pentru a păstra memoria Templului, sarcinile lui și miezul lui ca o parte din viața evreilor. Scopul acestor semne era păstrarea amintirii distrugerii Templului la fiecare evreu în parte de-a lungul întregii vieți, așa cum apare și în scrierile lor: „ Rabi Yișmael Ben Elișa spune: Din ziua în care a fost distrus

Templul, trebuia ca noi să ne prescriem să nu mâncăm carne și să nu bem vin, însă se impun restricții asupra poporului doar dacă majoritatea poporului poate să le îndeplinească” (Tosefta, tractatul Sota 15:10). (Acest principiu a devenit o regulă pentru a limita dorința conducătorilor de a îngrădi drepturi și libertăți ale poporului). În Mișna, în tractatul Brachot, Rabi Elazar Ben Azaria ne spune că așa cum noi avem porunca să ne amintim în fiecare zi de ieșirea din Egipt, chiar și de două ori pe zi, la fel s-au stabilit semne pentru ca noi să ne amintim de distrugerea Templului în fiecare clipă din viață. Avem nenumărate tradiții din diferite domenii ale vieții care vin să ne amintească această nenorocire. De exemplu, spargerea paharului de către mire la nuntă; la fel și obiceiuri prin care în orașele înconjurată de ziduri de pe vremea lui Iehoșua Bin Nun, Purimul este sărbătorit a doua zi (de 15 Adar) ca să ne amintească de distrugerea Templului. Toate acestea fără să amintim toate tradițiile și mișvoturile legate de 9 Av, Tișva BeAv și mai ales sutele de *piutim* (cântece religioase) care au fost compuse, atât pentru această zi cât și pentru rugăciuni de zi de zi. Culmea este probabil mișvaua de a lăsa în fiecare casă o porțiune de perete nezugrăvită în amintirea distrugerii Templului (Talmud tractatul Bava Batra 60:b, Șulhan Aruch, vol. Orach Haim 360:1).

Aceste „semne” sunt numite în știință mnemotehnice (arta de conservare a memoriei colective). Ca să înțelegem mai bine această noțiune ar fi bine să citim următorul pasaj din cartea lui M. Halbwachs „La memoire collective” apărut în 1997 la Paris: „Istoria nu este tot trecutul, ea este doar ce a mai rămas din trecut. Pe lângă istoria scrisă este și istoria vie, care continuă sau se reînnoiește cu timpul oricând se găsesc fapte vechi care pare că dispăruseră”. Arta aceasta specială de a crea semne mnemotehnice pentru a fi mijloace de amintire ale unor evenimente, a început încă în Grecia unde aparținea artei retoricii. Ea a dezvoltat reguli permanente și metode ca să ajute la crearea de tablouri care pot fi stabilite cu

ușurință în memoria umană. Ele vor fi folosite ca mijloace pentru păstrarea memoriei micilor detalii. Este clar că înaintea invenției tiparului o memorie foarte bună era esențială. Semnele mnemotehnice au creat de-a lungul anilor memoria și amintirile colective ale poporului evreu aflat în *galut* (exil).

Așadar, memoria colectivă este una din componentele de bază ale identității naționale și ale conștiinței apartenenței unui individ la colectivitate. Cu alte cuvinte, identitatea unui individ într-un colectiv depinde de conștiința unui trecut colectiv a tuturor celor care aparțin aceluși grup și din memoria colectivă a aceluși trecut. După cum ne-a arătat Halbwachs, memoria personală este nivelată în cadrul grupului. Pe de altă parte, după cum ne spune Le Goff în cartea sa „History and Memory”, pierderea memoriei colective la unele popoare poate să aducă la daune în identitatea grupului.

Putem încheia stabilind că oricare evreu din orice colț al lumii, chiar dacă nu a crescut într-o atmosferă evreiască, nu a practicat nici un ritual evreiesc, nu menține nici un obicei evreiesc – are în sine un drob de amintiri de la evenimente de acum 3,500 de ani până la unele petrecute acum 80 de ani, pe care poporul evreu are porunca să nu le uite.